

UDK: 327.8:323 (497.6) "1994"

32-05 (497.6) "1994"

Izvorni naučni rad

PLAN KONTAKT-GRUPE I POLITIKA ALIJE IZETBEGOVIĆA 1994. GODINE

Admir Mulaosmanović
Institut za istoriju, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Apstrakt: Nakon definitivne propasti Owen-Stoltenbergovog mirovnog plana Međunarodna zajednica je trebala novu diplomatsku aktivnost kojom bi Bosnu i Hercegovinu povelala ka miru i rješavanju krize političkim sredstvima. Nastankom Federacije Bosne i Hercegovine, potpisivanjem Washingtonskog sporazuma između Bošnjaka i bosanskohercegovačkih Hrvata, odnosno R Bosne i Hercegovine i R Hrvatske, promoviran je politički okvir i dvoentitetski koncept budućeg ustroja Bosne i Hercegovine koji je predložen Planom Kontakt-grupe, a temeljno proveden na pregovorima u Daytonu (Ohio, SAD).

Ključne riječi: Kontakt-grupa, Alija Izetbegović, Bosna i Hercegovina, mirovni plan.

Abstract: After the definitive breakdown of the Owen-Stoltenberg peace plan, the International community needed a new diplomatic activity which would help it to lead Bosnia and Herzegovina towards peace and the solving of the crisis through political means. With the creation of the Federation of Bosnia and Herzegovina, the signing of the Washington agreement between the Bosniaks and the Bosnian and Herzegovinan Croats, i.e. between the Republic of Bosnia and Herzegovina and the Republic of Croatia, a new political framework was promoted together with the two-entity concept of the future organization of Bosnia and Herzegovina which was sug-

gested by the Plan of the Contact Group, and thoroughly implemented during the negotiations in Dayton (Ohio, USA).

Key words: Contact group, Alija Izetbegović, Bosnia and Herzegovina, peace plan

Uvod

Rat i agresiju na Bosnu i Hercegovinu (1992-1995) pratile su političke aktivnosti Međunarodne zajednice koje su se najznačajnije ogledale u predlaganju određenih mirovnih planova i rješenja. Propast Vance-Owenovog mirovnog plana, vjerovatno najkompleksnijeg prijedloga međunarodnih posrednika, nije mnogo naštetila onima koji su ga odbacili – bosanskohercegovačkim Srbima. Od prijetnji i zastrašivanja kojima su bili izloženi, a koje su im upućivane sa različitih strana i od raznih međunarodnih zvaničnika, ništa se nije ostvarilo. Nakon što su objavili rezultate Referenduma, raspisanog za potrebe bosanskosrpske vrhuške, i rekli da su za ‘nastavak pregovora’, okrenuli su se ratovanju i osvajanju teritorija koje su željeli vidjeti u okviru svoje države.¹ Međunarodna zajednica je bila u ćorsokaku, a američka diplomacija je grozničavo pokušavala ponuditi neko rješenje kojim će se opravdati pred domaćom javnošću zbog neuspjeha koji su doživjeli u New Yorku i Ateni prilikom pokušaja ‘smekšavanja’ Karadžića i društva.

Prilika se ukazala kada je Andrei Kozirev, ruski ministar vanjskih poslova, sazvao sjednicu Vijeća sigurnosti UN-a radi razmjешtaja trupa u ‘sigurnosnim zonama’ (Srebrenica, Žepa, Goražde, Sarajevo, Tuzla i Bihać) koje su netom formirane radi zaštite bošnjačkog stanovništva. Dana 22. maja 1993. godine ‘petorka’ (SAD, Velika Britanija, Francuska, Rusija i Španija) lansirala je takozvani *Program zajedničke akcije*, kojim se praktički odriču Vance-Owenovog plana i pokreću novu diplo-

---

¹ “Na osnovu Izvještaja Komisije za sprovođenje referenduma utvrđuje se i proglašava: a) građani Republike većinom od 1.060.348 glasova ili 83,26% od ukupno upisanih glasača, odnosno 96% od izašlih glasača, nisu prihvatili Vens-Ovenov plan, b) građani Republike su se većinom od 1.061.140 glasova ili 88,37% od ukupno upisanih glasača, odnosno 96% izašlih glasača, izjasnili za samostalnu Republiku Srpsku sa pravom Republike da stupa u ravnopravne odnose sa drugim narodima i državama”. Vidjeti: Narodna skupština Republike Srpske: Odluka o proglašenju rezultata referenduma (19. 5. 1993). u: *Planovi, sporazumi, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991–1995*. (ur. Bilić, Ivan – Tudman, Miroslav), Zagreb: Udruga Svetog Jurja, 2005, 261-262.

matsku akciju.² Ovakav razvoj situacije Izetbegović je ocijenio kao suštinski ustupak Srbima.³

Ova inicijativa ubrzo je porodila Owen-Stoltenbergov mirovni plan. Tri mukotrpna dana pregovaranja u Genevi (kraj jula 1993) kulminirala su u hotelskoj sobi u kojoj su Alija Izetbegović i Fikret Abdić dugo razgovarali. Nakon razgovora, sa glavom među rukama i pogledom uprtim u pod, Izetbegović je sinu Bakiru rekao da mu pozove Nadu Al-Issu, dopisnicu BHT-a, kojoj je saopćio da prihvata plan, te da pošalje izvješće u domovinu i izvijesti bosanskohercegovačku javnost o tome.⁴ Supredsjedatelji su bili brzi u obznani postignutog dogovora. Odmah 30. jula proglasili su nastanak *Unije Republike Bosne i Hercegovine*, države sastavljene od tri konstitutivne jedinice.⁵ Definirane su ovlasti države i konstitutivnih jedinica, uloga parlamenta i ostalo što je trebalo urediti, a s obzirom da se o mapama i privicima nije još uvijek postigao dogovor, rečeno je da će sporazum stupiti na snagu čim se to dogodi. Čitav sporazum je bio sporan, ali ono što je bosanskohercegovačku delegaciju najviše bolo u oči, posebno profesora Francisa Boyla, bilo je nedefinirano pitanje pozicije *Unije* u UN-u. Kako je rekao Boyle, nisu postojale garancije za kontinuirano članstvo *Unije Bosne i Hercegovine* u ovoj organizaciji, tako da je Izetbegović povukao svoj potpis već sutradan, 31. jula i o tome izvijestio supredsjedatelje.⁶

Mjeseci su prolazili u ratnim i mirovnim naporima tri strane u Bosni i Hercegovini i međunarodnih faktora. Napokon, stvari su bile pokrenute s mrtve tačke mekšim stavom predsjednika R Hrvatske Franje Tuđmana. Da li zbog mogućeg rascjepa unutar HDZ-a, zbog njegove 'bosanske politike', pobjeda koje je Armija R Bosne i Hercegovine imala u srazu sa HVO-om ili zbog pritiska određenih centara moći, ostat će nejasno, no približavanje stavova dvojice predsjednika nenadano je počelo.⁷

---

² Pet članica Vijeća sigurnosti UN: Zajednička izjava o BiH (22. 5. 1993), u: *Planovi, sporazumi, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991–1995*, 263-264.

³ Alija Izetbegović, *Sjećanje*. Sarajevo: GIK OKO, 2005, 246.

⁴ Ivo Komšić, *Preživljena zemlja. Ko je, kada i gdje dijelio BiH*. Zagreb: Prometej, 2005, 208.

⁵ Owen-Stoltenbergov plan: Ustavni sporazum o Uniji Republika Bosne i Hercegovine (Ženeva, 30. 7. 1993), u: *Planovi, sporazum, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991-1995*, 283.

⁶ Owen-Stoltenbergov plan: Predsjednik predsjedništva BiH Alija Izetbegović povlači svoje "da" (Ženeva, 31. 7. 1993), u: *Planovi, sporazum, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991-1995*, 285.

⁷ Drago Stipac, predsjednik HSS-a, naprimjer, 7. septembra rekao je Komšiću da je Izetbegović odbijanjem plana spasio Hrvatsku i Hrvate. Vidjeti: Komšić. *Preživljena zemlja*, 240-242.

Tuđman je bio svjestan podrške koju Bosna i Hercegovina ima u svjetskoj javnosti i govorio je da je “svijet na strani Muslimana”.⁸

Nakon fijaska kod Gornjeg Vakufa, ali i sve većih strahova od reakcije svijeta, Tuđman je odlučio da se oslobodi balasta koji mu je predstavljao Mate Boban i na taj način otvori mogućnost za pregovore s Izetbegovićem.⁹ Do kraja 1993. godine, što pobjedama Armije R Bosne i Hercegovine u sukobima sa HVO-om, što naporima liberalnijih intelektualaca među bosanskohercegovačkim Hrvatima, Mate Granić, ministar vanjskih poslova R Hrvatske, odaslao je poruku Izetbegoviću “ukoliko se zaustavi ofenziva Armije R Bosne i Hercegovine u srednjoj Bosni, sve je podložno dogovoru”.¹⁰ Kao vrlo značajan utjecaj Mate Granić navodi i stav Pape Ivana Pavla II, koji je izrekao Tuđmanu, a kojim je zagovarao trenutni prekid sukoba između Bošnjaka i Hrvata, gledajući ga kroz prizmu opterećivanja odnosa islama i katoličanstva.¹¹ Diplomatska aktivnost, koja je potom nastupila, a koju su sinhrono vodili dvojica ministara vanjskih poslova Silajdžić i Granić, doveli su do potpisivanja Washingtonskog sporazuma i nastanka Federacije Bosne i Hercegovine. Time je podjela Bosne i Hercegovine na tri etno-nacionalne jedinice propala na određeni period.

Nastanak inicijative

Pod posredovanjem Charlesa Redmana, američkog specijalnog izaslanika, već 21. marta, dok su potpisi na *Washingtonskom sporazumu* bili još *vrući*, razgovaralo se o Uniji dviju republika i teritorijalnom omjeru 51:49, čime je udaren temelj za sve kasnije razgovore o teritorijima.¹² Izetbegović je ovo vrijeme doživljavao kao “vrijeme u kojem nema neutralnih, svi su se opredijelili, a onaj bolji dio svijeta je na našoj strani”, rekao je prilikom konvencije SDA u Sarajevu na kojoj je ponovo postao predsjednik stranke 25. marta 1994. godine.¹³ Zaključujući govor, ponovo je izrekao

---

⁸ Zapisnik razgovora Tuđman – Boban (15. septembar 1993), u: *Stenogrami o podjeli Bosne I*, (ur. Lucić, Predrag – Lovrenović, Ivan). Split – Sarajevo: Kultura&Rasvjeta – Civitas, 2005, 318-319.

⁹ Zapisnik sa razgovora Tuđman – Boban (Predsjednički dvori, 28. novembar 1993), u: *Stenogrami o podjeli Bosne I*, 492.

¹⁰ I. Komšić, *Preživljena zemlja*, 304.

¹¹ Mate Granić, *Vanjski poslovi. Iza kulisa politike*. Zagreb: Algoritam, 2005, 91-92.

¹² I. Komšić, *Preživljena zemlja*, 361.

¹³ Svjetlo na kraju tunela (*Obraćanje na Konvenciji SDA – Sarajevo, 25. 3. 1994*), u: Alija Izetbegović, *Robovi biti nećemo. Govori 1990-1995*. Sarajevo: GIK OKO, 2005, 116.

riječi kojima je želio vjerom protumačiti ono što se događa u Bosni, ali i poručiti da ništa ne prolazi bez eshatoloških posljedica. Fatalizam koji ga je odlikovao u mladosti, u starosti i pod ekstremnim opterećenjima postao je još izraženiji.

“Njihova savjest je čista (misli na određene srpske akademike koji su posjetili srpske položaje na brdima iznad Sarajeva, a bili su kreatori velikosrpske ekspanzionističke politike, potcrtao A. M.)? On to kaže iznad Sarajeva u kojem je od njihovih granata i metaka ubijeno 1 300 djece. Vidite, meni se toga dana dogodio nekakav čudan sticaj okolnosti. Baš toga dana sam čitao jedno sure iz Kur’ana koje me je oduvijek privlačilo. Ono je negdje pri kraju Kur’ana i počinje riječima ‘I kada Sunce potamni, i kada zvijezde padaju...’ I tu, u nastavku, u nekoj prijetećoj gradaciji što se penje naviše, ima jedna rečenica koja kaže: ‘I kada se nevino ubijena djevojčica bude upitala zbog kakvog grijeha je umorena...’ Dogodilo se da sam baš tada uključio televizor, a tamo su upravo prikazivali scenu masakra koji se dogodio dva dana prije masakra na Markalama. Kao što znate, 4. februara ubijeno je šestoro djece. I onda kamera zumira lice jedne mrtve djevojčice. I sada, ta mrtva djevojčica, taj kur’anski ajet i taj akademik čija je ‘savjest čista’. Htio bih da kažem i nama i njima da se crna sjenka toga grijeha proteže preko prostora i vremena do Sudnjeg dana.”¹⁴

Izloživši svoja zapažanja u kojima je značajno mjesto zauzimalo ono o procesu koji se okrenuo u ‘našu’ korist i samo treba pametno dovršiti posao, Izetbegović je širio optimizam na članstvo stranke, ali i na sveukupnu javnost. Američka prodornost, pak, i želja da se ‘prelome’ stvari u Bosni ubrzo je splahnula. Naime, ruski predsjednik je zbog NATO udara nekoliko puta pozivao na samit EU-a, Rusije i SAD-a da bi se ‘razmotrila kriza u Bosni i Hercegovini’.¹⁵ Mnogi dijele mišljenje da Amerikanci nisu trebali pristati na ovaj poziv, koji je ubrzo pretočen u Londonski sastanak (25. aprila), na kojem je saopćeno da je formirana *četveročlana Kontakt grupa radi usaglašavanja političkog djelovanja koji bi doveo do okončanja rata u Bosni i Hercegovini*.¹⁶ Izetbegović je, naknadno, bio vrlo precizan u ocjeni ove diplomatske aktivnosti svjetskih sila:

---

¹⁴ *Isto*, 125-126.

¹⁵ Kasim Begić, *Bosna i Hercegovina. Od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997, 200.

¹⁶ K. Begić, *Bosna i Hercegovina. Od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma*, 200-201.

“Amerika je popustila pred pritiskom Evrope, priklonila se njenoj real-politici i praktički prihvatila podjelu zemlje na Federaciju i srpski entitet u odnosu na 51:49. To je poznati i kontroverzni plan Kontakt-grupe, ustvari diktat svijeta. Rat će potrajati još više od godinu dana, ali politička sudbina Bosne i Hercegovine bila je ovim odlučena. Sve što će se dalje događati bit će određeno ovim kompromisom iza kojeg su stale sve relevantne sile svijeta od Amerike do Rusije.”¹⁷

Jeljcinova inicijativa došla je u trenutku kada su SAD pokušavale održati i ojačati partnerske odnose sa Rusijom, koja se dizala iz pepela Sovjetskog saveza, ali i kada je Milošević slao signale da je u srpskom interesu završiti rat.¹⁸ Značajni naponi na putu uspostave dobrih odnosa njemačko-američkog bloka s Rusijom dogodili su se nakon dolaska Richarda Holbrooka, kreatora Daytonskog ugovora, u Njemačku radi službe i kada je uspostavio uspješnu trilateralnu komunikaciju.¹⁹ Predsjednik Clinton je zasigurno u vidu imao i radikalizaciju Rusije preko Vladimira Žirinovskog, koji je zbog NATO-ovih zračnih udara na položaje vojske bosanskih Srba poručio da je “to objava rata Rusiji [...] i početak Trećeg svjetskog rata”.²⁰ Prijetnje su bile populističke i prejake, kada se govori o Žirinovskom, no politički efekt na unutarnje odnose u Ruskoj federaciji od njegovih nastupa i govora nije bio zanemariv.

Vitalij Čurkin, izaslanik ruskog predsjednika za Balkan, ponudio je Srbima, ukoliko povuku artiljeriju kako je zahtijevao NATO, spremnost da u okviru UNPROFOR-a pošalje ruske vojnike koji bi stali između srpskih snaga i Armije R Bosne i Hercegovine.²¹ Globalna politika, izgledalo je, prelamala se na bosanskohercegovačkim brdima. Proces je, opet, zaustavljen, no optimizam nije nestao. Na vojnom planu promjena je bila značajna i Armija R Bosne i Hercegovine bila je spremna za ofanzivne akcije kojima bi oslobađala okupirana područja. Izetbegović je, izgleda, izvu-

---

¹⁷ A. Izetbegović, *Sjećanje*, 254.

¹⁸ Norman Cigar, Srpski ratni napor i okončanje rata, u: *Rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1991–1995* (ur. Magaš, Banka – Žanić, Ivo), Zagreb – Sarajevo: Jesenski Turk – Dani, 1999, 229-254.

¹⁹ Richard Holbrooke, *Završiti rat*. Sarajevo: Šahinpašić, 1998, 57.

²⁰ Matijaž Klemenčić, Međunarodna zajednica i SRJ/Zaraćene strane 1989-1997, u: *Suočavanje sa jugoslavenskim kontroverzama*. (ur. Ingrao, Charles – Emmeret A. Thomas), Sarajevo: Buybook, 2010, 152-197.

²¹ Džemal Najetović, *Britanska politika u Bosni i Hercegovini 1992–1995*. Sarajevo: DES, 2008, 137.

---

kao značajne pouke nakon zračnih udara. Silber – Little su to odlično prokomentirali nakon udara u jesen 1994. godine i donijeli Izetbegovićev stav: “Vazdušni napadi – sveti Gral ratne politike Sarajeva – došli su i prošli bez uticaja na tok rata. Izetbegović se sada već pomirio s tim da će rat biti dug. ‘Sada ćemo i mi ići na sve ili ništa [...]. Izvukli smo pouku. A ona je: moramo biti snažni jer se u ovom svetu samo sila poštuje’”.²²

Sačinjena na osnovi francusko-ruskog prijedloga, petočlana grupa (Redman / SAD/, Manning /V. Britanija/, Marseille /Francuska/, Steiner /Njemačka/ i Nikiforov /Rusija/) 26. aprila stigla je u Sarajevo, čime je i zvanično otpočeo njihov rad.²³ Početak rada Kontakt-grupe bio je furiozan i prijeteći. Naglašavali su da će posljedice snositi oni koji ne budu prihvatili njihova rješenja, čime su, zapravo, u istu ravan stavili napadača i onoga koji se brani. Čak je francuski ministar vanjskih poslova Alain Juppe izjavio (7. maja) da “europski savez treba biti spreman nagraditi teritorijalne ustupke bosanskih Srba”, dok je Douglas Hogg, drugi čovjek britanske diplomacije, 19. maja poručio bosanskohercegovačkoj vlasti (odnosno Bošnjacima) “da trebaju priznati vojni poraz i odustati od namjere da se silom vrate izgubljene teritorije”.²⁴ Uloga Rusije ogledala se i u ovim izrečenim stavovima, a Sonja Biserko je o tome zaključila: “Učešće Rusije u Kontakt grupi doprinelo je ublažavanju nekih stavova koji su se ticali Srbije, kao i odugovlačenju svih odluka, što je uvek davalo vremensku prednost Srbiji. Posebno su odluke o eventualnoj intervenciji protiv bosanskih Srba bile odbijane”.²⁵

Strane su izjednačene, s time da je sada naspram bosanskih Srba stajala Federacija Bosne i Hercegovine sa svoje dvije delegacije. Faktički, nije se puno promijenilo. Da bi Kontakt-grupa napravila određeni pomak pred početak pregovora uspjeli su isposlovati jednomjesečni prekid neprijateljstava potpisan u Genevi 8. juna 1994. godine.²⁶ Uskovitlana diplomatska aktivnost donosila je nizove izjava i stavova, ali svijet je postavio princip od kojeg nije htio odustati. Hrvatski vrh je odobravao planove koje je Kontakt-grupa prezentirala predsjedniku Tuđmanu, bosanski Srbi su ap-

---

²² Laura Silber, Alan Little, *Smrt Jugoslavije*. Beograd: B92, 1996, 281.

²³ K. Begić, *Bosna i Hercegovina. Od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma*, 201.

²⁴ K. Begić, *Bosna i Hercegovina. Od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma*, 202.

²⁵ Sonja Biserko, Rusija i njen uticaj na Balkanu, u: *Snaga lične odgovornosti. Prijatelji o Latinki Perović* (Grupa autora), Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, 2008, 267-299.

²⁶ Predstavnici hrvatsko-bošnjačke federacije te predstavnik bosanskih Srba: Dokument o prekidu neprijateljstava u cijeloj Bosni i Hercegovini (Ženeva, 8. 6. 1994), u: *Planovi, sporazumi, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991-1995*, 420.

solutno odbacivali mape vrijeđanjem medijatora i isticanjem da će “srpska vojska crtati mape”, a ne nekakvi niži činovnici.

Dana 4. jula u Genevi Kontakt-grupa je sačinila svoj plan – *Prijedlog o teritorijalno-političkom ustroju Bosne i Hercegovine*. Dali su petnaest dana stranama u Bosni i Hercegovini da se izjasne o prijedlogu, uz poruku da će strana koja ne prihvati prijedlog snositi sankcije.²⁷ Odlučnost predlagača je bila očigledna (SAD, Njemačka, Rusija, Velika Britanija, Francuska i Grčka), a na redu da povuku potez bili su lideri u Bosni, ali i Hrvatskoj i SRJ.

Karadžić je nakon salvi uvreda upućenih pregovaračima, a doznajući za odredbe pripremljenog prijedloga, ipak odlučio da 27. juna pošalje pismo Jeljcinu tražeći razumijevanje za srpske stavove o jedinstvenosti teritorija koji žele ostvariti, ‘srpskom’ Sarajevu i nemogućoj Bosni i Hercegovini.²⁸ Pored mapa, srpsku stranu je interesiralo i pitanje opstanka Bosne i Hercegovine kao države, odnosno hoće li biti uvažena Deklaracija od 16. septembra ‘93. (Izetbegović – Krajišnik), kojom je, kako navodi Koljević, precizirano osamostaljenje Republike Srpske.²⁹ Bosanski Srbi definitivno nisu imali namjeru prihvatiti plan. Za njih je to, opet, bila ‘osnova za nastavak pregovora’.³⁰

Izetbegović je brinuo svoje brige. S obzirom da je ponovo bio u ćorsokaku, morao je djelovati brzo i odlučno. To je i učinio. Primjetno je bilo da ga nepravedne odluke nisu toliko doticale i nije lamentirao nad njima. Sviknut da međunarodnu diplomaciju i odnose, nastojao je izvući što može u tome trenutku. Odlučio se, smatrajući da je situacija krajnje ozbiljna, sazvati *Bošnjački sabor* i Skupštinu Bosne i Her-

---

²⁷ Douglas Hurd, Claus Kinkel i Alain Juppe naglasili su da plan odražava jedinstvo ovih zemalja i to ne samo oko načela teritorijalne podjele 51:49% nego i o konkretnim razgraničenjima kao i o mjerama koje će se primijeniti ako strane prihvate ili odbace prijedlog. “Strana koja odbije plan bit će suočena s odlučnim odgovorom međunarodne zajednice”, kazao je Kinkel. Američki državni tajnik Warren Christopher napomenuo je da su šesterica ministara posebno podrobno razgovarala šta učiniti ako bosanski Srbi ne prihvate prijedlog Kontaktne skupine. “Sankcije će biti pojačane”, kazao je Kozirev, a u krajnjem slučaju “predložiti će se Vijeću sigurnosti UN da ukine embargo na isporuke oružja za Vladu BiH”. Vidjeti: Kontaktna skupina: *Prijedlog o teritorijalno-političkom ustroju BiH (Ženeva, 4. 7. 1994)*, u: *Planovi, sporazumi, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991-1995*, 421.

²⁸ Nikola Koljević, *Stvaranje republike srpske 1. Ratni dnevnik 1993–1995*. Beograd: Službeni glasnik, 2008, 569-570.

²⁹ *Isto*, 578.

³⁰ Skupština Republike Srpske: Deklaracija o planu kontaktne skupine (19. 7. 1994), u: *Planovi, sporazumi, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991-1995*, 429.

---

cegovine, kao što je učinio i krajem septembra 1993. godine kada se raspravljalo o Owen-Stoltenbergovom mirovnom planu.³¹

Posjeta turskog predsjednika Süleymana Demirela Hrvatskoj iskorištena je za potpisivanje trilateralne deklaracije na Brijunima 17. jula 1994. godine. Pored Izetbegovića, na Brijune je iz BiH stigao i Krešimir Zubak, predsjednik Federacije Bosne i Hercegovine. U Deklaraciji trojica predsjednika “sa zahvalnošću su zabilježili da međunarodna zajednica postiže potreban konsenzus i odlučnost u pronalaženju trajnog političkog rješenja za krizu u regiji, osobito u Bosni i Hercegovini, kako to pokazuju najnovije međunarodne inicijative” i pozvali na bezuvjetno potpisivanje ponuđenog plana.

“Predsjednici su potpuno uvjereni da se sva potpora mora proširiti na prihvaćanje i potpunu provedbu plana Kontaktne skupine kojega je cilj postići trajan mir u Bosni i Hercegovini te osigurati teritorijalni integritet i suverenitet Bosne i Hercegovine. Oni pozivaju srpsku stranu da prihvati plan bezuvjetno i nedvosmisleno. Oni traže od Kontaktne skupine da preuzme potpunu odgovornost za njihovu inicijativu glede prihvaćanja i djelotvorne provedbe. U slučaju da Srbi odbace plan Kontaktna skupina i međunarodna zajednica trebali bi zaprijetiti i poduzeti sve potrebne mjere kako bi spriječili ponovno izbijanje agresije i osigurala sva sredstva samoobrane za napadnutu stranu.”³²

Bezuovjetnost potpisivanja, prema Izetbegovićevom mišljenju, bila je povezana i sa nemogućnošću vojne suradnje Hrvatske i Bosne i Hercegovine jer “Hrvatska trenutno nema interesa za to”, ali da u budućnosti to nije isključeno.³³ Bilo je postavljeno i pitanje da li je Tuđman iskreno opredijeljen za provedbu *Washingtonskog sporazuma*, na što je Izetbegović dao vrlo indikativan odgovor u kojem otvoreno sumnja u Tuđmanovu razboritost.

“Vjerujem da je provedba Vašingtonskog sporazuma od vitalnog interesa za Hrvatsku. Vjerujem da predsjednik Tuđman želi dobro Hrvat-

---

³¹ A. Izetbegović, *Sjećanje*, 254.

³² Trilateralna brijunska deklaracija predsjednika Republike Hrvatske, Republike Turske i Republike Bosne i Hercegovine (Brijuni, 17. 7. 1994), u: *Planovi, sporazumi, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991-1995*, 425-426.

³³ Iskušenja Vašingtonskog sporazuma (‘Globus’, 19. 9. 1994. – Redakcijska pitanja), u: Alija Izetbegović. *Bosna je velika tajna. Intervjui 1989–1995*. Sarajevo: GIK OKO, 2005, 202.

skoj. Iz ovih dviju premisa slijedi zaključak da bi predsjednik Tuđman trebao iskreno podržavati Vašingtonski sporazum. Kao što vidite, riječ je o logici. Jesmo li logični, i možemo li to uvijek biti, drugo je pitanje.”³⁴

Govor koji je Izetbegović sutradan nakon Brijunskog sastanka 18. jula održao odudara od govora na *Prvom bošnjačkom saboru*. Zbog prihvatanja plana potpisivanjem Brijunske deklaracije morao je sabornicima poručiti da nema mjesta za dileme i pronalaženje novih putova za političko rješenje bosanskohercegovačke krize. Jasno je sasvim da je bio fokusiran na bošnjački narod i iznalaženje rješenja koje će koliko-toliko pomoći prestanku stradanja:

“Plan koji nam je ponuđen i o kojem treba da se izjasnimo je nepravedan. Govorim ovo da bih vama i sebi uštedio vrijeme i trud. Jer, ovih dana neki ljudi se ubiše trudeći se da dokažu ovu svima očiglednu činjenicu. A očigledne činjenice ne treba dokazivati. Neki to čine iz ubjeđenja, vjerujući naivno da će na taj način pomoći, a neki, upravo većina njih, da bi izbjegli odgovor na pravo i mnogo teže pitanje: šta nam u takvoj situaciji valja činiti? [...] Mislim da ponuđeni plan, uprkos svim njegovim manjkavostima, ne možemo odbiti. On je nepravedan i loš, ali sve opcije koje bi nastale iz njegovog odbijanja, a koje mi u ovom momentu možemo procijeniti, za naš narod su lošije od njega. [...] Rekao bih stoga da će naša borba za integraciju Bosne zavisiti u velikoj mjeri od nas, od toga ko smo mi sami, šta hoćemo i šta možemo. Da li mi hoćemo i možemo od dijela Bosne koji kontroliramo napraviti savremenu, demokratsku i slobodnu zemlju? Da li će njena svjetlost biti dovoljno jaka da osvijetli i dalje kutove zemlje i rastjera mrak šovinizma ili ćemo se i sami zatvoriti u tjeskobu šovinizma i mržnje? Bosna ne trpi isključivosti. Ovakva kakva jest, višenacionalna i viševjerska, ona traži nekoga kome to šarenilo ne smeta. A mi smo ti kojima to ne smeta. Nama ne smetaju ni crkve, ni katedrale, mi smo naučili da živimo sa ljudima koji drukčije misle i osjećaju i smatramo to svojom prednošću [...].”³⁵

Sabornici su se izjasnili pozitivno – 303 za i 46 protiv. “Bosna ovim nije bila sačuvana. Sačuvana je ideja cjelovite Bosne za koju će se trebati strpljivo boriti u du-

---

³⁴ A. Izetbegović, *Iskušenja Vašingtonskog sporazuma*, 203.

³⁵ Između pravednog rata i nepravednog mira (Izlaganje na Drugom bošnjačkom saboru – Sarajevo, 18. 7. 1994), u: A. Izetbegović, *Robovi biti nećemo*, 132.

gim godinama koje dolaze”, izrazito realan u zaključku bio je Izetbegović, nekoliko godina poslije osvrćući se na odluku Sabora, ali i Skupštine Bosne i Hercegovine.³⁶ U ovome periodu, nakon prestanka jednomjesečnog primirja, Armija R Bosne i Hercegovine odlučila se na slamanje takozvane Autonomne pokrajine Zapadna Bosna. Bilo je važno za državni vrh ali i vojsku u cjelini zatvoriti taj front. Nakon velikih borbi vojnici Petog korpusa otjerali su Fikreta Abdića Babu i njegove pristaše prema okupiranim dijelovima Hrvatske, pretežno na područje Vojnića.

Ovu pobjedu Izetbegović je iskoristio da pošalje poruku građanima Bosne i Hercegovine na okupiranom dijelovima države. Istoga dana kada je izdat proglas Predsjedništva Bošnjacima Bosanske krajine u kojima ih se pozivalo da zajednički oslobode ostala područja ove regije, upućen je i proglas ‘sugrađanima pod okupacijom’.³⁷ Pozvao ih je da se opredijele za mir jer je projekt ‘velike Srbije definitivno propao, a oni koji nisu “okaljali ruke krvlju nevinih dobro su došli”’.³⁸ Apelirao je na zaštitu ono malo preostalih Bošnjaka i Hrvata u Karadžićevoj ‘republik’.

Ultimativni stav ministara Kontakt-grupe bio je samo to – stav. Konkretni koraci nisu poduzeti iako je bilo bjelodano da bosanski Srbi nemaju namjeru prihvatiti njihov prijedlog. Na dolazak u Sarajevo, da izrazi svoju podršku, odlučio se Papa Ivan Pavao II (8. septembra), što je izazvalo velike simpatije u Bosni i Hercegovini i svijetu. Izetbegović je pripremio govor u kojem je poručivao Ivanu Pavlu II – “pozdravljam u Vama velikog prijatelja Bosne [...] jer niste šutili i čekali. Od prvog pucanja u nezavisnost naše zemlje i čim su pale prve nevine žrtve – Vaš glas je odjeknuo snagom poziva i osude”’.³⁹

No, Papa nije stigao. Yasushi Akashi, specijalni izaslanik generalnog sekretara UN-a i osoba odgovorna za ovu posjetu, nije mu mogao garantirati sigurnost, a nastojao se i revanširati Izetbegoviću zbog kritika koje je upućivao na njegov račun.⁴⁰ Biskupska konferencija Bosne i Hercegovine, sjećajući se ovoga događaja, prenijela je: “Upravo zabrinutost za sigurnost hodočasnika navela je Papu na odgodu toga putovanja (svi govori odavno već pripravljeni) pa je Ivan Pavao II. u Castel Gandolfu

---

³⁶ A. Izetbegović, *Sjećanje*, 255.

³⁷ Armija RBiH nije osvetnička vojska (Proglas sugrađanima pod okupacijom – Sarajevo, 5. 8. 1994), u: Alija Izetbegović, *Na razmeđu svjetova. Izjave, obraćanja, poruke, pisma 1990–2003*. Sarajevo: GIK OKO, 2005, 87-88.

³⁸ *Isto*, 87.

³⁹ Čin lične hrabrosti i dubokog uvjerenja (Dobrodošlica Papi Ivanu Pavlu II – Sarajevo, 8. 9. 1994), u: A. Izetbegović, *Na razmeđu svjetova*, 90-91.

⁴⁰ Bojim se da će to biti dug rat (‘Der Spiegel’, 9. 9. 1994 – Redakcijska pitanja.), u: Izetbegović, Alija (2005): *Bosna je velika tajna. Intervjui 1989–1995*, 199.

izrekao govor koji je namjeravao izgovoriti u Sarajevu. U govoru, koji je prenosila bosanskohercegovačka televizija, Papa se obraćao kao da je u Sarajevu”.⁴¹

U ovome periodu Izetbegović kao da je osjetio potrebu da izrazi zahvalnost onima koji nisu previše kalkulirali u pogledu podrške Bosni. Njemački kancelar Helmut Kohl krajem augusta izvijestio je Izetbegovića da je njemačka vlada osigurala bošnjačkoj djeci u SR Njemačkoj pohađanje nastave na maternjem jeziku. Zahvaljujući mu na tom angažmanu, predsjednik Predsjedništva je dodao “da je ugled Njemačke u našem narodu još više porastao od uvođenja Europske administracije nad Mostarem, pod rukovodstvom hrabrog i časnog građanina SR Njemačke, gospodina Hansa Koschnika”.⁴²

Osiguravajući podršku koju je Bosna i Hercegovina do tada dobivala od određenih zemalja, grupa i pojedinaca, trebalo je učiniti dodatne napore da još neko prihvati bosanski stav i pogled na događaje u Bosni i Hercegovini. Na zasjedanju Generalne skupštine UN-a (27. septembra 1994) Izetbegović je izvršio pritisak na članice da poduzmu aktivnosti radi odbacivanja plana Kontakt-grupe od strane bosanskih Srba. Tada je ofanziva Mladićeve vojske bila vrlo snažna na gradove u Podrinju (Srebrenica, Žepa, Goražde), kao i na Sarajevo. “Posljednji događaji u vezi s mirovnim planom Kontakt grupe dali su pristalicama *teorije zavjere* dodatni argument jer Srbi, koji su odbili plan nagrađeni su suspenzijom sankcija, a mi koji smo ga prihvatili, kažnjeni smo totalnom blokadom Sarajeva”.⁴³

Skupštinsko zasjedanje, zajednička sjednica Skupštine R Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine, dogodilo se 18. novembra kada je plan Kontakt-grupe bezuvjetno prihvaćen.⁴⁴ Do tada su Armija R Bosne i Hercegovine i HVO uspješno djelovali u ofanzivnim akcijama na Kupres, odnosno u okolini Sarajeva na igmansko-treskavičko-bjelašničkom platou. Cilj ovih akcija, kako je Izetbegović naveo, bio je prisiliti Karadžića da prihvati mirovni plan Kontakt-grupe.⁴⁵

No, Ustavna komisija je među svoje zaključke ugradila i stajalište prema kojem mapa Kontakt-grupe ne može biti polazna osnova za nove pregovore ukoliko srpska

---

⁴¹ “Sjećanje na pohod pape Ivana Pavla II Sarajevu (12. travanj 2011.)” <http://www.ktabkbih.net/info.asp?id=19885> (12. 5. 2012)

⁴² Zahvalnost njemačkom narodu (Pismo saveznom kancelaru Helmutu Kohlu – Sarajevo, 18. 9. 1994), u: A. Izetbegović, *Na razmeđu svjetova*, 92-93.

⁴³ Bosna nije samo parče zemlje na Balkanu (Govor na 49. zasjedanju Generalne skupštine UN-a, New York, 27. 9. 1994), u: A. Izetbegović: *Robovi biti nećemo*, 146.

⁴⁴ K. Begić, *Bosna i Hercegovina. Od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma*, 215.

⁴⁵ Agresora prisiliti na mir (‘Stern’, 5. 11. 1994. – Redakcijska pitanja), u: A. Izetbegović. *Bosna je velika tajna*, 215.

strana ne prihvati plan Kontakt-grupe.⁴⁶ Vjera u vlastite mogućnosti iščitavala se između redova ovoga stajališta, a nedavni događaji pokazali su da ta vjera i nije bez osnova. Veliki teret je predstavljala teška situacija u *Bihaćkom džepu*, kako su međunarodni faktori nazivali slobodno područje Bihaćke krajine, jer su bosanski Srbi, nakon propasti APZB-a nastojali slomiti otpor Petog korpusa i na taj način odgovoriti na teritorijalne gubitke koje su imali.⁴⁷

Još veći značaj, u tom pogledu, imalo bi osvajanje Bihaća zbog totalnog povezivanja sa UNPA zonama (hrvatska područja koja su držali pobunjeni Srbi) i, *de facto*, formiranja homogenog i velikog srpskog područja (Bosanska krajina, Lika, Banija i Kordun) kojim bi hrvatska država bila potpuno ugrožena, a Bosna i Hercegovina vjerojatno bačena na koljena. Bihać je odolijevao, no Kladaša se nije mogla braniti. Babo se vratio uz pomoć zloglasnih *Crvenih beretki* i srpskih snaga koje je predvodio Milorad Ulemek Legija, a operacija je bila poznata kao 'Pauk'.⁴⁸

Pored vojne ofanzive na Bihać događala se i diplomatska živa aktivnost kojom se nastojalo doći do političkog rješenja. Prijedlozi nisu zadovoljavali Izetbegovića jer su dijelom odstupali od prijedloga iznesenih u planu, tako da je u intervjuu bosanskohercegovačkom časopisu rekao: "Mi se uspješno odupiremo vojnoj ofanzivi na Peti korpus, a i političkoj ofanzivi na mirovni plan".⁴⁹ Nekoliko dana prije, obraćajući se na Samitu KESS-a (Konferencije o evropskoj sigurnosti i suradnji) u Budimpešti, Izetbegović je otvoreno prozvao Francusku i Veliku Britaniju za podršku Srbiji i Srbima, pozivajući se na izjavu Društva za ugrožene narode u Göttingenu.⁵⁰ Dosta oštro obraćanje koje je imao završio je snažnom i odlučnom porukom, pokazujući preobražaj koji je doživio posljednjih mjeseci.

"Upitao bih neku gospodu koja predano rade na tome da od ovog čudovišta što je sebe nazvalo 'republikom srpskom' naprave državu – a neki od njih sjede i u ovoj sali – hoće li sutra raditi na tome da ta 'republika srpska' bude priznata i da njeni tvorci slijedeći put sjede ovdje sa nama?"

---

⁴⁶ K. Begić, *Bosna i Hercegovina. Od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma*, 216.

⁴⁷ Satansko iskušenje ('The Times', 18. 11. 1994. – Redakcijska pitanja), u: A. Izetbegović, *Bosna je velika tajna*, 219.

⁴⁸ Dejan Anastasijević, Stazama Škorpiona. *Vreme* 753 <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=418240> (10. 10. 2009)

⁴⁹ Rat nam je nametnut ('Ljiljan', 10. 12. 1994. – Redakcijska pitanja), u: A. Izetbegović, *Bosna je velika tajna*: 225-226.

⁵⁰ Borba za slobodu se teško vodi, ali se teško i gubi (Obraćanje na Samitu KESS-a, Budimpešta, 5. 12. 1994), u: A. Izetbegović, *Robovi biti nećemo*, 152.

Upitao bih tu gospodu: hoće li, spremaju li se da tu tvorevinu, zasnovanu na nasilju i genocidu, danas-sutra pozovu u porodicu civiliziranih zemalja. (...) Nadam se da mi prijatelji Bosne neće zamjeriti na ovim riječima, a za one druge, nakon svega, nije me briga. Hvala!"⁵¹

Plan Kontakt-grupe je propadao. Zračni udari koje je NATO poduzimao nisu davali nikakvog rezultata. Ponekad su bili i komični.⁵² Zapravo je bilo dosta letova i nadlijetanja aviona NATO pakta od kojih je najznačajnija posljedica bila potrošnja goriva i određena buka koja nikoga nije puno uzbuđivala.

Izetbegović je digao ruke od Međunarodne zajednice i okretao se 'prijateljima Bosne' koji su još uvijek podržavali 'ideju Bosne'. Mnogi od njih nalazili su se u islamskom svijetu. Sredinom decembra (13. 12. 1994) obratio se učesnicima na Samitu OIC-a (Organizacije islamske konferencije) u Casablanci, a oko mjesec dana nakon toga i u Kairu, prilikom održavanja Skupa dobitnika nagrade *Kralj Fejsal* (21. 1. 1995). Mogućnost da muslimanske zemlje (Malezija, Iran, Pakistan i Turska) odlučnije reaguju i pošalju vojnu pomoć, ukoliko Vijeće sigurnosti povuče mirovne snage, bila je veoma velika, ali je to sa sobom nosilo i određene poteškoće za Bosnu i Hercegovinu, odnosno Bošnjake, jer bi se sasvim sigurno promijenila politička klima i odnosi prema 'bosanskoj krizi'. Ali Izetbegović nije bio u dilemi da li bi tu pomoć prihvatio, "...suprotna odluka bila bi neodgovorna. Narod je ne bi odobrio ni razumio", rekao je novinaru sarajevskog magazina *Dani*.⁵³

Kritika u Budimpešti evropskim i svjetskim diplomatima bila je jaka, no kritika koju je uputio u Kairu također je bila beskompromisna i 'udarala' u srž problema islamskog svijeta. Izetbegović je, zapravo, ponavljao stavove, kritike i činjenice iz *Islamske deklaracije* o muslimanima, koje su vremenom još više bile naglašene. Vlastodršci su, vjerovati je, teško podnijeli ovaj govor, zbog udara na kult ličnosti, tako da Izetbegović nije 'mudro' postupio, pobrao je simpatije naroda, ali vođe, poput Moubaraka, Gadafija i Al-Asada, morali su misliti drugačije.

"Islam je religija okrenuta prirodi, a Kur'an knjiga prožeta duhom posmatranja. Podsjećam na one pozive u Kur'anu: gledajte, posmatrajte, putujte, pomalo neobične za jedan vjerski spis. Drugi su poslušali te po-

---

⁵¹ *Isto*, 153.

⁵² Tokom septembra avijacija je, između ostalog, djelovala na jedan zastarjeli tenk u voćnjaku (sic!), ali nije ga pogodila, već je razorila svinjac. Vidjeti: N. Koljević, *Stvaranje Republike Srpske 1*, 667.

⁵³ Alija Izetbegović, *Govori, pisma, intervjui '95*. Sarajevo: Šahinpašić, 1998, 13.

---

zive, mi nismo. Moć zapada nije prvenstveno u snazi njegovih armija ili ekonomija. To je vanjski izgled stvari. U osnovi ove moći nalazi se eksperimentalna metoda mišljenja koju zapadna civilizacija baštini još od Bacona. (...)

I na kraju, pitanja koja su u posljednje vrijeme zaokupljala moju pažnju. Prvo pitanje: naš svijet je netačan, kao da nema kalendara i sata. Kako se to moglo dogoditi u svijetu čija je molitva vezana za vrijeme i gdje je sve izraženo u satima i minutama? Drugo pitanje: naši gradovi su prljavi. Kako je to moguće u svijetu u kojem su čistoća i čišćenje sastavni dio vjere i organski, neodvojivi dio molitve? Treće pitanje: naš duh se uspavao i okrenuo ka mistici a negdje i praznovjerju. Kako to objasniti uprkos posmatračkom duhu Kur'ana i njegovoj okrenutosti prirodi i vanjskom svijetu? Konačno, četvrto pitanje: otkud kult ličnosti u svijetu Al Akide (la illahe ilallah) – koji svjedoči da nema božanstva osim Boga, da je samo Bog velik i nepogrešiv, a da to ljudi, bez obzira na porijeklo i društveni status, nikad nisu?

To su ta četiri pitanja. Onaj ko bi odgovorio na ova pitanja, ustvari, ko bi riješio ovu zagonetku, zaslužio bi sljedeću međunarodnu nagradu kralja Fejsala.”⁵⁴

Sredinom decembra u ‘pregovaračkom loncu’ našao se još jedan akter. Bivši američki predsjednik Jimmy Carter odlučio se na vratolomiju zvanu ‘pomirenje u Bosni i Hercegovini’ i posjetio regiju u cilju pokretanja pregovora s mrtve tačke i oživljavanja plana Kontakt-grupe. Za srpsku stranu ovo je bila mogućnost da se naglase stavovi od ranije i da im se pokuša osigurati pozicija ravnopravnosti. Bojali su se namjera koje je Carter imao i implikacija koje bi se mogle desiti jer je, zapravo, veoma nenadano ušao u središte pregovaranja.⁵⁵ Zbog toga su zatražili izvješće od Srđe Trifkovića o Carterovim razgovorima s američkom administracijom i pripremama koje je napravio radi procjene kako se postaviti u razgovorima.

Na početku diplomatske aktivnosti Izetbegović o Carterovoj misiji nije imao puno toga reći. Smatrao je da bivši američki predsjednik “nije baš najbolje upoznat sa svim problemima Bosne, pa će rezultat njegove posjete biti u razmjeri s tim”.⁵⁶

---

⁵⁴ U Bosni se reflektiraju moral, moć i nemoć svijeta (Govor na Skupu dobitnika Fejsalove nagrade – Kairo, 21. 1. 1995), u: A. Izetbegović, *Robovi biti nećemo*, 166-168.

⁵⁵ Nikola Koljević, *Stvaranje Republike Srpske 2. Ratni dnevnik 1993–1995*. Beograd: Službeni glasnik, 2008, 8.

⁵⁶ A. Izetbegović, *Govori, pisma, intervjui '95*, 20.

Prevario se. Srbijski predsjednik Milošević iskoristio je ukazanu priliku i kao osoba koja je prihvatila plan Kontakt-grupe, čime je dobio određenu naklonost u međunarodnim forumima koji mu inače nisu bili naklonjeni, odlučno je iskoristio posjetu i umanjio njen 'privatni karakter', odnosno potencirao ulogu američke administracije u Carterovom dolasku. "Njegovo (Carterovo, potcrtao A. M.) prisustvo nesumnjivo izražava opredeljenje Amerike i predsednika Klintona za mir. To opredeljenje da se postigne mir zaslužuje našu punu podršku. Srbija će, kao i uvek do sada, dati svoj puni doprinos".⁵⁷

Svjetska javnost bila je informirana sa stranica vodećih svjetskih dnevnih listova i časopisa da je 'Zapad pomogao da se zapali vatra u Bosni i Hercegovini' eliminiranjem srpskih zahtjeva, a da je 'alternativi diplomata' uspio da napravi određene pomake i korake koji vode ka miru.⁵⁸ Vrlo značajno, za srpsku stranu bilo je i Carterovo prijateljsko rukovanje s Karadžićem na Palama, čime je odaslao veoma pogrešnu poruku.

Ipak, 'goropadna' Kontakt-grupa svojim verbalnim napadima i prijetnjama, i uz pomoć NATO avijacije, nije pokolebala bosanske Srbe. Ono što je bilo očigledno u novembru 1994. godine, činjenica da će odstupiti od vlastitog plana, sa misijom Jimmyja Cartera, dobilo je svoju punu potvrdu. Već u januaru i februaru počele su pristizati inicijative o novim konferencijama o Bosni i Hercegovini. Vance-Owenov mirovni plan, godinu dana poslije, morao je izgledati izvanredno. Početkom proljeća upravo je završavalo četveromjesečno primirje (koje nije poštovano i tijekom kojeg je Armija R Bosne i Hercegovine oslobodila planinu Vlašić napravivši tako epohalnu vojnu operaciju), isposlovano od strane Cartera i potpisano krajem decembra 1994. godine između dvojica Izetbegović i general Delić s jedne, te Karadžić i general Mladić s druge strane, koji je pratio i sporazum u koji je bilo uključeno i zapovjedništvo HVO-a.⁵⁹

U Bosni i Hercegovini je tinjao sukob Izetbegović – Silajdžić zbog dvojbene djelovanja Vlade Bosne i Hercegovine na unutarnjem planu koju je vodio potonji, a u Hrvatskoj (i Bosni i Hercegovini) inženjerske jedinice HV-a dovršavale su pripreme na infrastrukturi putova kroz dinarski lanac, tako da je "u proljeće 1995, HV preuzela taktičku kontrolu nad ključnim prolazom Knin-Grahovo i ostalim pozicijama

---

⁵⁷ N. Koljević, *Stvaranje Republike Srpske* 2, 9.

⁵⁸ *Isto*, 11-13.

⁵⁹ Predsjednik Predsjedništva BiH Alija Izetbegović, glavni zapovjednik Armije BiH general Rasim Delić, te Radovan Karadžić i general Ratko Mladić: Sporazum o prekidu vatre u BiH (Sarajevo – Pale, 23. 12. 1994), u: *Planovi, sporazumi, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991-1995*, 437.

podesnim za otvaranje vatre na artiljerijske položaje krajiških Srba“.⁶⁰ Srpsko odbijanje plana Z-4 (31. 1. 1995, zvanični naziv mu je bio *Nacrt sporazuma o Krajini, Slavoniji, Južnoj Baranji i Zapadnom Srijemu*), pokazalo je hrvatskom vrhu da će se na kraju situacija u Hrvatskoj morati rješavati vojnim operacijama.

Nedefinirano stanje u vezi s Federacijom Bosne i Hercegovine opterećivalo je odnose Bošnjaka i Hrvata. Radi pokazivanja podrške ovome projektu u Münchenu je tokom februara 1995. potpisan *Sporazum*, koji je pripremio Richard Holbrooke i tako značajnije ušao u rješavanje krize.⁶¹ Kreator *Daytonskog mirovnog ugovora* bio je, izgleda, posvećen do kraja mirovnom procesu.⁶²

Sredinom februara 1995. vođeni su pregovori o humanitarnim pitanjima između Vlade Bosne i Hercegovine i srpskih predstavnika (Nikola Koljević) u kojima se naziralo da će primirje teško ostati na snazi jer su koncepti političkog djelovanja bili različiti. Bosanskohercegovačke vlasti imale su prijedlog da se nespোরazumi sa najviših nivoa ‘spuste na lokalni (dogovori na relaciji Srebrenica – Bratunac, Goražde – Kopači), međutim, Koljević je to odbacivao vidjevši Izetbegovićevu ‘namještaljku’ u takvim prijedlozima. Kako je objašnjavao, smatrao je da se računa kako je narodu dosta rata i da će na taj način doći pritisak na rukovodstvo ‘odozdo’ oduzimajući mu mogućnost postavljanja ozbiljnih političkih zahtjeva.⁶³ Ovakvim razmišljanjem, iako je prijedlog Vlade Bosne i Hercegovine vjerojatno sadržavao ‘političku podvalu’ u cilju relaksiranja stanja u enklavama (Srebrenica, Žepa, Goražde), Koljević pokazuje da je stanovništvu doista bilo dosta ratovanja. Bojazan da bi izvršili pritisak na rukovodstvo bila je osnovana. Naravno, pitanje jačine pritiska je dvojbeno.

Plan Kontakt-grupe, s druge strane, bio je u velikoj krizi. Inventivnost i odlučnost među pregovaračima Međunarodne zajednice bila je ravna nuli. Izetbegović, pak, smatrao je da plan nije mrtav jer bi preduvjet odbacivanja bilo nuđenje nečega

---

⁶⁰ Mile Bjelajac – Ozren Žunec et al, *Rat u Hrvatskoj 1992-1995 /izvještaj/*. Salzburg: Centar za povijest, demokratiju i pomirenje, 2007, 33.

⁶¹ K. Begić, *Bosna i Hercegovina. Od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma*, 250.

⁶² Izetbegović je u januarskom susretu s Holbrookom rekao da će se borba nastaviti čak s većim intenzitetom čim prođe zima. Holbrookea je, pak, čak inspirirala Izetbegovićeva pozicija: “Izetbegović je pružao začuđujuću sliku odlučnosti pred teškoćama. Sjedeći u nezagrijanoj i slabo osvijetljenoj predsjedničkoj palati, sa unutrašnjim zidovima unakaženim rupama od metaka i slomljene žbuke, a prozorima djelimično zamijenjenim debelim plastičnim folijama, nije pokazivao znak da će ikada odstupiti ili premjestiti svoj glavni grad u sigurnost obližnje Tuzle”. Vidjeti: Holbrooke. *Isto*, 66.

⁶³ N. Koljević, *Stvaranje Republike Srpske 2*, 69.

drugog, boljeg, a to nije stizalo u Bosnu i Hercegovinu.⁶⁴ Velika očekivanja i određene pripreme na svim stranama prevagnule su, ipak, na stranu rata. S obzirom da je jedino Karadžić trebao reći 'da' jer su svi ostali to uradili, a on do kraja to odbijao, sukobi su bili neizbježni. Pobunjeni Srbi u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini jednostavno nisu željeli postići dogovor s ostalima.

U takvoj situaciji i sa takvom konstelacijom odnosa 'vjetar u leđa' planu Kontakt-grupe dat će združene vojne operacije HV-a, HVO-a i Armije R Bosne i Hercegovine, koje će ubrzati politički proces i dovesti do završnih mirovnih pregovora u Daytonu (Ohio, SAD) i potpisivanja Daytonskog mirovnog ugovora (Paris, 14. 12. 1995), čija je suština bila sadržana u prijedlogu svjetskih moćnika (Prijedlog o teritorijalno-političkom ustroju Bosne i Hercegovine) od 4. jula 1994. godine ■

Izvori i literatura

- Begić, Kasim, *Bosna i Hercegovina. Od Vanceove misije do Daytonskog sporazuma*. Sarajevo: Bosanska knjiga, 1997.
- Biserko, Sonja, „Rusija i njen uticaj na Balkanu“, u: *Snaga lične odgovornosti. Prijatelji o Latinki Perović* (Grupa autora), Beograd: Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, 2008.
- Bjelajac, Mile – Žunec, Ozren et al, *Rat u Hrvatskoj 1992-1995 /izvještaj/*. Salzburg: Centar za povijest, demokraciju i pomirenje, 2007.
- Cigar, Norman, „Srpski ratni napor i okončanje rata“, u: *Rat u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1991–1995* (ur. Magaš, Banka – Žanić, Ivo), Zagreb – Sarajevo: Jesenski&Turk – Dani, 1999.
- Granić, Mate, *Vanjski poslovi. Iza kulisa politike*. Zagreb: Algoritam, 2005.
- Holbrooke, Richard, *Završiti rat*. Sarajevo: Šahinpašić, 1998.
- Izetbegović, Alija, *Govori, pisma, intervjui '95*. Sarajevo: Šahinpašić, 1998.
- Izetbegović, Alija, *Bosna je velika tajna. Intervjui 1989–1995*. Sarajevo: GIK OKO, 2005.
- Izetbegović, Alija, *Na razmeđu svjetova. Izjave, obraćanja, poruke, pisma 1990–2003*. Sarajevo: GIK OKO, 2005.
- Izetbegović, Alija, *Robovi biti nećemo. Govori 1990-1995*. Sarajevo: GIK OKO, 2005.

---

⁶⁴ A. Izetbegović, *Govori, pisma, intervjui '95*, 35.

- Izetbegović, Alija, *Sjećanje*. Sarajevo: GIK OKO, 2005.
- Klemenčić, Matijaž, „Međunarodna zajednica i SRJ/Zaraćene strane 1989-1997“, u: *Suočavanje sa jugoslavenskim kontroverzama*. (ur. Ingrao, Charles – Emmeret, A. Thomas), Sarajevo: Buybook, 2010.
- Koljević, Nikola, *Stvaranje republike srpske 1. Ratni dnevnik 1993–1995*. Beograd, Službeni glasnik, 2008.
- Koljević, Nikola, *Stvaranje Republike Srpske 2. Ratni dnevnik 1993–1995*. Beograd, Službeni glasnik, 2008.
- Komšić, Ivo *Preživljena zemlja. Ko je, kada i gdje dijelio BiH*. Zagreb: Prometej, 2005.
- Najetović, Džemal, *Britanska politika u Bosni i Hercegovini 1992–1995*. Sarajevo: DES, 2008.
- Silber, Laura – Little, Alan, *Smrt Jugoslavije*. Beograd: B92, 1996.
- *Planovi, sporazumi, izjave o ustavnom ustrojstvu Bosne i Hercegovine 1991–1995*. (ur. Bilić, Ivan – Tuđman, Miroslav), Zagreb: Udruga Svetog Jurja, 2005.
- “Sjećanje na pohod pape Ivana Pavla II Sarajevu (12. travanj 2011.)” <http://www.ktabkbih.net/info.asp?id=19885> (12. 5. 2012)
- *Stenogrami o podjeli Bosne 1*, (ur. Lucić, Predrag – Lovrenović, Ivan). Split – Sarajevo: Kultura & Rasvjeta – Civitas, 2005.

THE PLAN OF THE CONTACT GROUP AND THE POLITICS OF ALIJA IZETBEGOVIĆ IN 1994

Summary

During the months of April and May 1994, on the initiative of the Russian Federation, diplomatic activity of World Powers arose which subsequently formed the Contact group. The aim of this action was to find a political solution in Bosnia and Herzegovina, and after the signing of the Washington agreement and the creation of the Bosniak-Croat Federation of Bosnia and Herzegovina, so that this group soon presented its peace plan. The basis was formed by the territorial organization of Bosnia and Herzegovina into two entities, which remained as an unchanged principle during the negotiations in Dayton, so that the Plan of the Contact Group is considered

the foundation of the present organization of Bosnia and Herzegovina. The Bosniak and Croat side accepted this Plan, while the Serb side rejected it. Even if he did not consider this solution to be a good one, Alija Izetbegović was ready to sign it, partly because of exhaustion of the Bosnian and Herzegovinian side, and partly because it was supported by the allies Republic of Croatia and Turkey. His activities were directed into two paths, to attempt the use of military and political pressure in order to influence the Serb side to accept the agreement, that is to have the Bosnian and Herzegovinan diplomacy influence the International community to apply pressure on Slobodan Milošević and the regime from Pale so that they would give a positive answer to the suggested peace plan ■